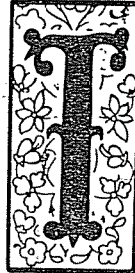

İslâm'da Edeb

AM ve hakiki Müslüman, kâmil insan; sîret ve sûretde, Rasûl-ü Kibriya Efendimize en üstün mânada uyan kimsedir. O, rûhanî âlemi, ilim, irfan, ihlâs, Allah sevgisiyle dolu. Dış yüzüyle, mütevazî, âtîfetli, merhametli, hamlecî, vefakâr, sadık ve her hâliyle yüksek ahlâka sahiptir. Sözü hikmet, sükûtu fikret, bakışı ibret olan hâlis mü'minin, muamelesi adâlet ve muâşereti edeb üzerinedir. Onun vücûdu, muhîtime rahmettir, dense sezadır. Çünkü insanı, mertebe-i kemâle

erdiren, Allah Teâla hazretleri nezdinde yüce makamlara yükselten, halk içinde makbûlinden eden EDEB'dir.

Edeb : Güzel terbiye, iyi huylarla bezenmekle beraber; utanılacak hatâ ve ayıplardan insanı koruyan bir melekedir.

Ehl-i Tasavvufa göre Edeb : Mâfevkini çok görmek, mâdûnunu tahkîr etmemek, herkesi haliyle hoşgörüp, Hâlıkının hâtırı için mahlûka merhamet edip sevmektir.

Ebü'l-Kâsım Kuşeyri, Edeb'i şöyle tarif eder : Bir kimsede, hayr ve müstahsenâtın, güzel huy ve mekârim-i ahlâkın kemâliyle tecellisidir.

Ebü-Said Muhammed Hadimi Berika'da, Edeb : Aklın dıştan görünüşüdür, diyor. Her kim, selim akıl ve temiz vicdana sahipse, o nisbette de yüksek ahlâk ve edeb'e malik bulunacaktır.

Hasan-ı Basri Hazretlerinden «Edeb için ne dersiniz?» diye sorulur. Cevaben : Dinin hakikatlarına ermek, Dünyanın geçici zevklerine aldanmamak ve Allah bilgisiyle cihazlanmaktır, buyururlar.

İrfan ve Aşk sultanı Mevlânâ, bir rubaî'sinde :
Eğer, Adem oğlunun Edeb'den nasibi yoksa, Âdem değildir.

Çünkü insanla hayvan arasında fark : Edeb'dir.

Gözünü aç da, bak cümle Kelâmüllaha :

Âyet âyet bütün ma'nâyı Kur'an Edeb'den

ibarettir.

Der. Fertleri İslâm âdâbına riayet eden toplulukların dertleri hâl yoluna girer; şekavet ve isyanları biter; mahkemeleri rahat eder; zindanları boşalır; yurtları Cennet manzarasına bürünür. Tarihi süsleyen, varlığıyla milletlerin övündüğü büyük insanlar; yüksek Edeb'e mazhar âriflerdir. Ruhânî hayatıyla, ölümsüzlüğe eren bu tip müşidler; üzerinden yüzyıllar geçtiği halde, bütün bir insanlığın ziyaretgâhı olmakta ve eserleriyle irfan ufku muza ışık tutmaktadır.

İSLÂM'da Edeb neş'esine eren bir mü'mini kâmilin, şahsiyetini ören âmilleri şöyle sıralayabiliriz :

a — Her türlü şübhe ve tereddüden uzak, delil ve hüccetleri sağlam, volkanları andran bir îmana

AHİR

BÜYÜKKÖRÜKÇÜ

sahip olmak ki bu iman, sahibini; mahlûka yüz suyu dökmekten, âciz ve şahsiyetsiz insanlara arz-ı ihtiyâc etmekten, dünyalık menfaatlar karşılığı dîn ve mukaddesatını heder etmekten, hayasızlıktan, gaflet ve şehvetlere düşmekten korur. İnsanı, insan eder.

b — Hâlis niyyete ve tertemiz bir kalbe sahip bulunmak. Her amel ve hizmetini sadece Allah için yapmak şerefine yükselmek. Bütün hâl ve hareketlerinde Hakka teslim olmak. Efendimiz Cenab-ı Mü'âz'a : «Mü'min, ancak hakka esirdir» buyurmuştur.

d — Din ilmini bilmek, bilmiyorsa öğrenmek. Bildiğiyle amel ve amelinde ölünceye kadar sebat eylemektir. Zîra, amelsiz ilim, meyvasız ağaç, yağmursuz bulut gibi bir şey! Cehalet ise, faziletin en amansız düşmanıdır. Milletce kurtuluş günümüz, İslâm ve imanın esas ve hakikatlarını bilip tam tatbik ettiğimiz gündür.

c — Cenab-ı Hakkın farz olarak emrettiği ve Peygamber Efendimizin sünneti olarak devam buyurduğu ibadetleri, vaktinde ve erkânına dikkatle edâ etmektir. İbadet; rûhun gıdası, kalbin cilâsı ve kulun Rabbisine mânevî rabitasıdır. Hilkatımızın gayesi : İbâdet ve mârifettir.

d — İlimiyle âmil, edeb'de Allahın Rasûlüne tam ittibâ eden dîn büyükleri ve sadık Müslümanlarla bir ve beraber olmak. Allah'ın dostlarını dost, düşmanlarını düşman bilmek. İrfan meclislerini ganîmet bilmek ve salihlerin sohbetinden istifadeye çalışmaktır. Mevlânâ Hazretleri :

**Hakikat ehlinin dizinin dibinde ol,
Ta ki, yiğit olasın ve orada atâ bulasın.
Bütün âlimler ittifakla dediler :
Ârif kişinin vücûdu âlemlere rahmettir.**

e — Gafil insanlardan, kaba ruhlulardan, şehvet yuvalarından uzak olmak. Plaj gibi hayâ kaydından uzak, sadece belden aşağıya hitab eden sahne, perde, saz, caz, balo ve emsali yerlerden sakınmak elzemdir. Tarih; şehvet ve zevkine düşen milletlerin ürpertici enkaz ve hatıralarıyla doludur. Müslümanın, zevki ve eğlencesi de müslümanca olmalıdır. Hürriyeti, sırf nefsin arzularını yerine getirmekte kullanan zavallıların bu günkü durumu, ne kadar acıklı ve hâzindir.

f — Yapılan bütün amel ve hizmetleri, ihlâsın ışığında yapmak. Şahsî menfaat duygusu, makam ve câh arzusu, benlik ve şöhrat şâibesinden uzak bulunmaktır. Kâinatın Efendisinin; işi, ameli, ibadeti, her adım ve nefesi Allah içindi. İslâm büyükleri, bir nefes bile olsa, Allahdan gafletli, en büyük günah kabul etmişlerdir. Evet, bütün saadetlerin, ebedî kurtuluşların, ilâhî yükselişlerin kaynağı, Allaha giden yolda dâim olmaktır.

YUKARDA zikrettiğimiz şartlara riayet eden insanlar; örnek insanlardır. Medeniyet ve teâli-lerin mesnedidirler. Bu vasıfta, feyizli ve mübarek üstadlar yetiştirmeyen cemaatler, yeryüzünde, rahat nefes alma hakkından bile mahrum olurlar.

Yirminci asrın Türkiyesindeki bütün ızdırabların menşei, son asırda, kütleleri arkasından götürcek, büyük edîbler, büyük mütefekkirler, büyük âlimler, büyük şâirler ve dörtbaşı mamûr sahipler yetiştirilmemesidir.

Bizim, İslâm âb-ı hayatını kana kana içirecek ve Kur'ân terbiye ve edebini talim ve telkin edecek, yüksek ahlâk ve edebiyetle örnek olacak mürsüdlere, teneffüs ettiğimiz hava kadar ihtiyacımız vardır. Mevlâmızın tevfiğinden niyaz ediyoruz.

Borçlu kalmayalım

Borçlu kalmıyalım istiyorum,
borçlu kalmıyalım

Ne kula, ne Allah'a,
Bütün borçlar ödensin,
mümkünse eğer,

Toprağa gökten rahmet diliyelim.

Hayvanlara merhamet,

İnsanlara iyilik...

Ve Râbb'e şükürler sunalım,

şükürler...

Ağaç toprağa sımsıkı bağı,

Ağızsız, dilsiz...

Gene de konuşur dallar, pırıl pırıl.

Yağmura, güneşe karşı

Her yaprak ayrı ayrı

Nasıl Allah'ı anar!...

Kuşların zikri seher vaktinde,

Yıldızların semâi geceleri...

Her biri bir vazifede uyanık!

Bir anahtar gibi ışık,

Passız kilit arar,

Açılacak kapı arar...

Bir yürek arar ışık,

içine dolmak için,

Bir yürek arar.

Siz de gelin iş başına,

dostlarımız, gelin:

Açlara ekmek dağıtalım,

Susuzlara su.

Açalım kapılarımızı

ardına kadar; ışığa.

Bir kutlu alış verıştır bu:

Işıklar dağıtalım ışıksızlara.

Ne kula borçlu kalalım, dostlar,

Ne Allah'a.

HALİDE NUSRET
ZORLUTUNA